

Tillsynsrapport

Ett tryggt arbetsliv

Personlig fallskyddsutrustning

ARBETSMILJÖ
VERKET

Innehåll

1. Sammanfattning.....	3
2. Bakgrund.....	4
3. Syfte, mål och avgränsningar.....	5
4. Tillvägagångssätt - upplägg	5
5. Resultat.....	5
6. Diskussion och slutsatser.....	9

1. Sammanfattning

Byggbranschen är en hårt olycksdrabbad bransch i Sverige. Många olyckor sker vid fall från höjd, bland annat för att arbetstagarna använder fel fallskyddsutrustning. Arbetsmiljöverket har därför genomfört tillsynsaktiviteten *Personlig fallskyddsutrustning* under perioden mars 2022 till och med februari 2025.

Aktiviteten har bestått av 2 692 inspektioner och 952 uppföljningar hos 2 499 arbetsgivare, vars arbetstagare använder personlig fallskyddsutrustning vid arbete inom bygg och anläggning eller annat arbete på tak. Av de företag som vi har inspekterat har 90 procent mellan 5 och 50 anställda.

Våra inspektörers samlade bild är att arbetsgivare ofta har valt personlig fallskyddsutrustning, trots att fasta fallskyddsanordningar hade varit ett möjligt och säkrare val.

Det förekommer även brister när den personliga fallskyddsutrustningen används, exempelvis att arbetstagarna:

- använder utrustning som inte är anpassad för arbetet
- saknar information om hur utrustningen ska användas eller hur den ska förankras.

Av alla inspektioner har 62 procent lett till att arbetsgivaren fått ett inspektionsmeddelande med krav på arbetsmiljöåtgärder. De vanligaste kraven har handlat om att gemensamma skyddsåtgärder ska prioriteras framför personliga.

Brister som observerats vid våra inspektioner visar att arbetsgivarnas arbetsmiljöarbete ofta inte är tillräckligt organiserat för att förebygga risker som kan leda till att arbetstagarna skadar sig eller blir sjuka av arbetet. I ett tillräckligt organiserat arbetsmiljöarbete ingår välfungerande rutiner kring säkerheten på plats samt ett fungerande samarbete med skyddsombuden. Det skulle förebygga olyckor och ohälsa.

Arbetsgivare behöver i första hand vidta kollektiva åtgärder för att förebygga risk för fall. Det är först när fasta fallskyddsåtgärder inte är möjliga som personlig fallskyddsutrustning kan användas. I de fall personlig fallskyddsutrustning används behöver den användas på rätt sätt för att kunna ge avsett skydd.

Det finns tre grundläggande åtgärder som vi ser att arbetsgivare bör vidta:

- Se till att bruksanvisningarna finns tillgängliga på arbetsplatsen så att arbetstagarna som ska använda fallskyddsutrustningen på ett enkelt sätt kan använda den enligt tillverkarens instruktioner.

- Göra egna riskbedömningar och inte förlita sig på andras, för att kunna säkerställa att arbetsmiljön är så säker som möjligt för arbetstagarna. Detta oavsett om arbetsgivaren äger sin utrustning eller hyr in den.
- Ha rutiner för hur den personliga fallskyddsutrustningen ska underhållas, kontrolleras och rengöras, för att utrustningen ska fungera som det är tänkt.

2. Bakgrund

Fall från höjd är en av de vanligaste orsakerna till att arbetstagare omkommer eller blir allvarligt skadade på arbetsplatsen. De senaste tio åren har 98 dödsfall inrapporterats inom byggbranschen. Av dessa har 25 dödsfall orsakats av fall från höjd. Dessutom skadas många allvarligt. Varje år anmäler byggbranschen mellan 400 och 500 olyckor när arbetstagare fallit från höjd. Det är den vanligaste arbetsplatsolyckan som utgör cirka 13 procent av samtliga anmälda arbetsplatsolyckor inom branschen.

Fallrisker från höjd ska därför alltid förebyggas. När det inte är möjligt att ordna med fasta fallskyddsanordningar ska personlig fallskyddsutrustning användas. Arbetsmiljöverket har därför genomfört tillsynsaktiviteten *Personlig fallskyddsutrustning* med inspektioner på arbetsplatser där arbetstagare använder personliga fallskyddsutrustningar för att se om arbetsgivarna uppfyller kraven.

Det finns olika typer av fallskydd, till exempel fallhindrande system, personlig fallskyddsutrustning och system för reparation. När arbetsgivaren ska välja typ av personligt fallskydd är det flera saker att ta hänsyn till, eftersom det är riskfyllt att arbeta i ett personligt fallskydd.

Det personliga fallskyddet ska vara lämpligt för det tänkta arbetet. Därför behöver arbetsgivaren ha en klar uppfattning om arbetsmomentet och förhållandena på arbetsstället innan fallskydd väljs. Därefter ska arbetsgivaren förse sina arbetstagare med ett personligt fallskydd som är anpassat till det arbete som ska utföras.

Sedan den 1 januari 2025 gäller en ny struktur för föreskrifter och allmänna råd.¹ Tillsynsaktiviteten *Personlig fallskyddsutrustning*, genomfördes innan de nya reglerna trädde i kraft. I januari och februari 2025 genomförde vi uppföljningar av denna tillsyn, men enbart utifrån de krav som ställdes under 2024. Tillsynen omfattas därför helt av de tidigare reglerna.

¹ Här kan du läsa om de nya föreskrifterna som gäller sedan den 1 januari 2025:
<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/>

3. Syfte, mål och avgränsningar

Syftet med inspektionerna har varit att öka efterlevnaden av relevanta arbetsmiljöreregler och minska riskerna inom de branscher som omfattas av vår tillsyn.

Målet med att inspektera användningen av personlig fallskyddsutrustning har varit att kontrollera om arbetsgivarna har

- bedömt valet att använda personlig fallskyddsutrustning framför fasta fallskyddsåtgärder som normalt ska användas
- sett till att den personliga fallskyddsutrustningen är korrekt utformad och används på ett korrekt sätt.

Vi har riktat tillsynen till arbetsgivare vars arbetstagare arbetar med personlig fallskyddsutrustning vid arbete inom bygg och anläggning eller annat arbete på tak.

4. Tillvägagångssätt – upplägg

Av de företag som vi har inspekterat har 90 procent mellan 5 och 50 anställda. Inspektionerna har antingen skett hos arbetsgivaren eller på den arbetsplats där de anställda använder personlig fallskyddsutrustning. Vi har genomfört både förannmälda och oanmälda inspektioner.

Uppföljande inspektioner

I de fall vi har upptäckt brister, risker och ställt krav på åtgärder, har vi genomfört uppföljande inspektioner på olika sätt. I vissa fall har vi gjort ett nytt fysiskt besök på plats, i andra fall har vi gjort en distansinspektion. I vissa fall har vi i stället för uppföljande inspektioner ställt krav på att arbetsgivaren ska skicka in ett skriftligt svar till Arbetsmiljöverket.

Dialog och kommunikation

Vi har fört dialog med parter och branschorganisationer, och kommunicerat såväl internt som externt. Under hösten 2024 har vi deltagit vid medlemsorganisationen *Håll Nollans* webinarium om personlig fallskyddsutrustning, där vi informerat om vår tillsyn.

5. Resultat

Under perioden mars 2022 till och med februari 2025 har Arbetsmiljöverket genomfört 2 692 inspektioner och 952 uppföljningar på 2 499 olika arbetsplatser. Sammanlagt 62 procent av de inspekterade arbetsgivarna har fått ett inspektionsmeddelande med krav på arbetsmiljöåtgärder. Vi har totalt ställt

4 347 krav på arbetsmiljöåtgärder i 1 561 inspektionsmeddelanden under perioden.

De flesta kraven på åtgärder hänvisar till Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:3) om användning av personlig skyddsutrustning² och Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete³. Inspektionerna har lett till 28 underrättelser samt 20 beslutsförelägganden med anledning av avsaknad av eller felaktig användning av fallskydd.

Tillsynsaktiviteten i siffror

Antal inspektioner	2 692
Antal uppföljningar	952
Antal kontrollerade arbetsställen	2 499
Andel arbetsgivare som fått krav	62%
Antal Inspektionsmeddelanden	1 561
Antal ställda krav	4 347
Antal underrättelser	28
Antal beslutsförelägganden	20

De vanligaste kraven som ställdes under tillsynsaktiviteten

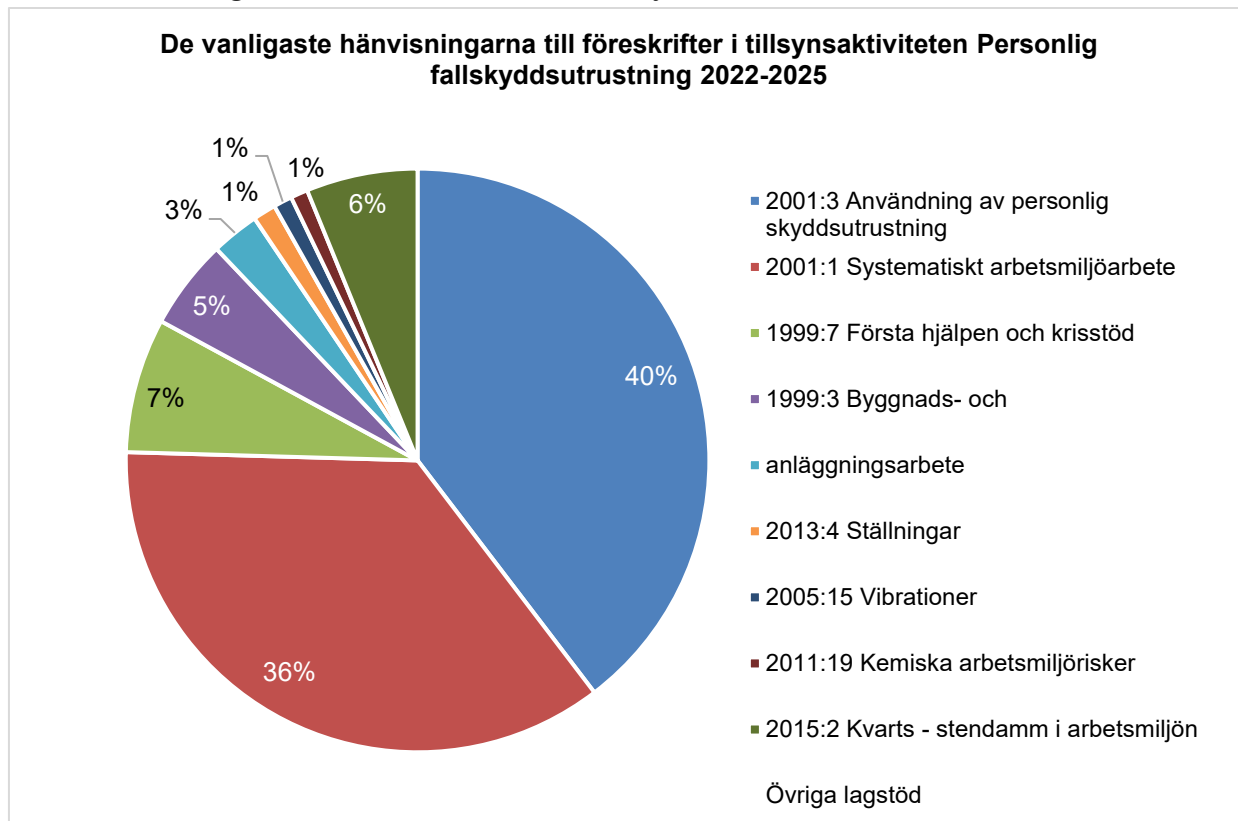
Krav	Föreskrifter
Prioritera fasta fallskydd framför personliga	5 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:3) om användning av personlig skyddsutrustning
Undersök och riskbedöm	8 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete
Rutiner	5 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete
Vidta åtgärder	10 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete
Informera de anställda om riskerna	10 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:3) om användning av personlig skyddsutrustning

² Sedan 1 januari 2025 motsvaras AFS 2001:3 av föreskriften (AFS 2023:11) om Arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning - säker användning.

³ Sedan 1 januari 2025 motsvaras AFS 2001:1 motsvaras av (AFS 2023:1) Systematiskt arbetsmiljöarbete - grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar.

De vanligaste föreskrifterna som tillsynsaktiviteten hänvisade till

Bilden visar de vanligaste föreskrifterna som tillsynsaktiviteten Personlig fallskyddsutrustning 2022–2025 hänvisade till. Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 2001:3) om användning av personlig fallskyddsutrustning är den vanligast använda föreskriften, följt av Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Brister kring användning av personlig skyddsutrustning

Den vanligast använda föreskriften (40 procent) i våra ställda krav var Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 2001:3) om användning av personlig skyddsutrustning. Det vanligast ställda kravet var att prioritera fasta fallskydd framför personliga fallskydd (5 §). I de fall personliga fallskydd används ska arbetsgivaren undersöka och bedöma riskerna vid arbetet och vilka egenskaper utrustningen ska ha för att skydda mot dessa.

Vi har även ställt krav utifrån 10 § om att arbetsgivaren ska informera arbetstagarna om riskerna med arbetet.

Därtill har även Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete använts i 36 procent av alla kravställningar. De vanligaste kraven i AFS 2001:1 handlar om otillräckliga undersökningar och riskbedöm-

ningar enligt 8 §, rutiner för systematiskt arbetsmiljöarbete enligt 5 §, samt åtgärder och handlingsplaner enligt 10 §.

Det saknas skriftliga instruktioner och riskbedömningar på arbetsplatsen

I de fall företag ägnar sig åt någon typ av farligt arbete, såsom arbete på höga höjder, måste skriftliga instruktioner för det arbetet finnas. Det är arbetsgivarens ansvar att se till att instruktionerna finns på plats och att arbetstagarna följer dem.

Inte sällan har det saknats riskbedömningar för arbetet som ska utföras. Det har även förekommit att rutiner saknats för hur arbetsgivarna ska följa upp att arbetstagarna följer givna instruktioner för att använda personlig fallskyddsutrustning. I vissa fall uppger arbetsgivarna att det är arbetstagarna själva som ska avgöra vilka åtgärder de behöver för att minimera eventuella risker.

Utrustning används felaktigt

Vid våra inspektioner har vi sett att utrustning ofta används felaktigt eller inte alls. Vi såg till exempel att utrustning som är avsedd att användas på högre höjder, användes även på lägre höjder som utrustningen inte är avsedd för. Det kan resultera i att utrustningen inte skyddar vid ett eventuellt fall.

Bruksanvisningar saknas eller följs inte

Hur en specifik utrustning ska användas framgår av dess bruksanvisning. Vi har stött på fall när arbetstagarna arbetar med personlig fallskyddsutrustning vars bruksanvisning inte finns tillgänglig i verksamheten. I andra fall finns bruksanvisning på plats, men den är inte känd bland arbetstagarna och används därför inte.

Arbetsgivarna förlitar sig felaktigt på uthyraren

Ett problem som vi har stött på är att arbetsgivarna ofta förlitar sig på uthyrarnas riskbedömningar och kunskaper om personlig fallskyddsutrustning.

Bruksanvisningar skickas inte alltid från tillverkarna till de uthyrande företagen. Det har hänt att QR-koderna till bruksanvisningen fungerar dåligt på grund av slitage. Dessutom upplevs bruksanvisningarna ofta som svårtolkade.

Det saknas rutiner för underhåll, egenkontroll och rengöring av fallskyddsutrustningen

Vid våra inspektioner saknade arbetsgivarna ofta rutiner för hur den personliga fallskyddsutrustningen ska förvaras och underhållas, för att utrustningen ska

fungera som det är tänkt. På många arbetsplatser fanns det till exempel inte rutin för var arbetstagarna hänger upp sin utrustning efter användningen.

Även rutiner kring kontroll av och rengöring av personlig fallskyddsutrustning saknades. Vi har till exempel vid våra inspektioner ofta stött på smutsig personlig fallskyddsutrustning som legat slängd i arbetsbilarna.

Vid våra uppföljningar har vi dock sett att arbetsgivarna i de flesta fall har åtgärdat de risker som vi ställt krav på. Därmed har systematiken kring arbetsmiljöarbetet förbättrats.

6. Diskussion och slutsatser

Vi bedömer att vi har inspekterat ett viktigt arbetsmiljöområde under vår tillsynsaktivitet, där vi genom vår tillsyn har kunnat påverka arbetsgivarna till att genomföra förbättringar.

Vi drar följande slutsatser från inspektionerna.

Arbetsgivarna måste undersöka och riskbedöma valet av fallskyddsutrustning

Arbete med risk för fall till lägre nivå innebär en risk för såväl allvarliga skador som dödsfall. När fasta fallskydd inte kan användas är det viktigt att arbetsgivarna undersöker och bedömer riskerna med att använda den personliga fallskyddsutrustningen. Därtill behöver arbetsgivarna även undersöka de risker som utrustningen i sig kan orsaka.

Arbetsgivarna måste tillgängliggöra rutiner och se till att de följs

För att arbetstagarna ska kunna arbeta så säkert som möjligt måste arbetsgivarna se till att arbetstagarna har tillgång till instruktioner för hur den personliga fallskyddsutrustningen på arbetsplatsen ska användas. Arbetsgivarna måste även ha rutiner för att säkerställa att medarbetarna följer instruktionerna.

Det är upp till arbetsgivaren att riskbedöma valet av fallskyddsutrustning och att bedöma de risker som arbetsutrustningen i sig kan orsaka. Arbetsgivaren får inte lägga över ansvaret på arbetstagarna att göra dessa bedömningar.

För att arbetstagarna ska kunna arbeta så säkert som möjligt och inte riskera att skadas i sitt arbete måste arbetsgivaren ta fram nödvändiga rutiner kring arbetet.

Personlig fallskyddsutrustning måste användas på rätt sätt

Utrustning som används felaktigt på lägre höjder än vad de är tänkta till medför onödiga risker eftersom arbetstagarna kan tro att utrustningen skyddar vid ett eventuellt fall.

När arbetsgivaren har bedömt att personlig fallskyddsutrustning kan användas, ska den endast användas till det ändamål den är avsedd för. En utrustning som till exempel är avsedd för en fallhöjd på 5 meter kan inte användas på 3 meters höjd.

Bruksanvisningar måste vara tillgängliga och kända på arbetsplatserna

I de fall bruksanvisningen inte finns tillgänglig eller inte är känd på arbetsplatsen, är det inte säkerställt att utrustningen uppfyller de krav som ställs på hälsa och säkerhet.

Avsaknaden av bruksanvisning medför också att det inte är säkerställt att arbetsgivare och arbetstagare har den information de behöver för att förebygga ohälsa och olyckor när utrustningen används.

Även i de fall när en arbetsgivare hyr in personlig fallskyddsutrustning till sina arbetstagare, måste arbetsgivaren göra sina egna riskbedömningar och inte förlita sig på det uthyrande företags eventuella riskbedömningar.

När bruksanvisningarna är svåra att förstå har vi sett på våra inspektioner att det kan innebära problem för både arbetsgivarna och för oss i vår kravställning. Även uthyrande företag behöver ha tillgängliga bruksanvisningar att skicka med när de hyr ut sin utrustning. Arbetsgivarna kan inte förlita sig på slitna QR-koder som i vissa fall inte leder till bruksanvisningen.

Rutiner för underhåll, egenkontroll och rengöring måste finnas på arbetsplatserna

När det saknas rutiner på arbetsplatserna för hur den personliga fallskyddsutrustningen ska kontrolleras, förvaras och underhållas, uppstår en risk för att utrustningens livslängd förkortas.

För att utrustningen ska fungera som den är tänkt måste arbetsgivarna ha fungerande rutiner kring detta som är kända bland alla arbetstagare.

Arbetsmiljöverket arbetar för att förebygga risker

Arbetsmiljöverkets uppdrag är att inspektera att arbetsgivarna följer arbetsmiljölagstiftningen. Det gör vi genom att inspektera och göra tillsyn på arbetsplatser i form av stickprov.

När vi genomför tillsyn stöter vi ibland på problemet att lagkraven kan vara svåra att uppfylla utifrån hur verkligheten ser ut. Det kan till exempel vara när bruksanvisningarna är svåra att förstå. Ett annat exempel som både branschen och Arbetsmiljöverket har uppmärksammat är att fallskydd för högre höjder används även för lägre fallhöjder. En förklaring är att det i dagsläget är svårt att få tag på rätt fallskydd, då det råder brist på marknaden. I båda dessa fall har vi ett gemensamt ansvar tillsammans med branschorganisationerna att belysa problemet.

För att kunna förebygga risker måste arbetsgivarna samarbeta med skyddsombuden. Genom samverkan med parterna och annan kommunikation sprider Arbetsmiljöverket kunskap om arbetsgivares ansvar så att arbetstagarna kan arbeta på ett tryggt och säkert sätt.

Bristerna som har framkommit i tillsynsaktiviteten Personlig fallskyddsutrustning visar att arbetsgivarnas arbetsmiljöarbete inte är tillräckligt organiserat för att förebygga risker som kan leda till att arbetstagarna skadar sig eller blir sjuka av arbetet.

Genom att vi har ställt krav kring personlig fallskyddsutrustning samt kring att arbetsgivarna ska ha ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete, har vi bidragit till att de förebygger ohälsa och olyckor på arbetsplatserna. Vi bedömer även att detta bidrar till vår vision om att ingen ska bli sjuk, skadas eller dö av jobbet.

Kontaktuppgifter

Projektmedlem: Denisa Samuelsson

Telefon: 010-730 9431

E-post: denisa.samuelsson@av.se

Vår vision
Ingen ska bli sjuk, skadad, eller dö av jobbet

Arbetsmiljöverket, Box 9082 171 09 Solna, Telefon: 010-730 90 00, www.av.se